

Ο Θεσμός της παράλληλης στήριξης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

The institution of parallel support in primary education

Σοφία Σαλπικτή, Εκπαιδευτικός ΠΕ 70, MSc στην Ειδική Αγωγή, sofisalpig@gmail.com

Sofia Salpigti, Education PE 70, MSc in Special Education, sofisalpig@gmail.com

Abstract: The institution of parallel support is a structure of inclusive education and its purpose is to strengthen the pedagogical practice and the learning process of children with Special Educational Needs or disability. It is an important educational act of integrating children with disabilities or with special educational needs into a typical school class, with the aim of integrating them, strengthening the way of the pedagogical act and the learning process. The institution of parallel support is the main characteristic of inclusive education (inclusion Education) in terms of the educational treatment of children with Special Educational Needs or even disability according to the ratified declarations of Salamanca (1994) and the UN Convention (Angelidis, 2011). The work of parallel support teachers, as a practice, is based on the inclusion of students with Special Educational Needs or with disabilities in the general school (N. 2817/2000, L. 3699/2008), in the context of inclusive education which is governed by the authorities of Differentiated Teaching and Collaborative Teaching or Co-teaching. The classroom teacher and the parallel support teacher are called upon to implement co-teaching or co-teaching (IEP, 2017) with the aim of exploiting the different potential of each child and not marginalizing any student because of his diversity. The Parallel Support teacher does not have the role of a specialist or assistant teacher and is only responsible for children with disabilities or students with special educational needs, he is equal to the class teacher, as both teachers are the teachers of all children of the class. The task of the Parallel Support teacher is to help the student in his gradual independence in the classroom and to work cooperatively in the context of joint teaching as an equal partner of the classroom teacher in co-educational models, returning to the student periodically and/or whenever deemed necessary. Collaboration at the level of co-planning, co-teaching and co-assessment for all students is a necessity and an obligation in an inclusive school that cares and worries for all children. It is proposed to train general and special education teachers in integration policy, co-education, differentiated teaching and cooperative learning.

Keywords: Special education, Inclusive education, Parallel Support

Περίληψη: Ο θεσμός της παράλληλης στήριξης αποτελεί δομή της ενταξιακής εκπαίδευσης και σκοπός της είναι να ενισχύσει την παιδαγωγική πράξη και τη μαθησιακή διαδικασία των παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή αναπηρία. Αποτελεί σημαντική εκπαιδευτική πράξη της ενταξιακής εκπαίδευσης των παιδιών με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές

ανάγκες σε μία τυπική σχολική τάξη, με σκοπό την ένταξη τους, ενισχύοντας τον τρόπο της παιδαγωγικής πράξης και τη μαθησιακής διαδικασίας. Ο θεσμός της παράλληλης στήριξης αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης (inclusion Education) ως προς την εκπαιδευτική αντιμετώπιση των παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή και αναπηρία σύμφωνα με τις επικυρωμένες διακηρύξεις της Σαλαμάνκα (1994) και τη Σύμβαση του ΟΗΕ (Αγγελίδης, 2011).

Το έργο των εκπαιδευτικών της παράλληλης στήριξης, ως πρακτική, στοιχειοθετείται στην ένταξη μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή με αναπηρία στο γενικό σχολείο (Ν. 2817/2000, Ν. 3699/2008), στα πλαίσια της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης η οποία διέπεται από τις αρχές της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας και της Συνεργατικής Διδασκαλίας ή Συνδιδασκαλίας.

Ο εκπαιδευτικός της τάξης και ο εκπαιδευτικός της παράλληλης στήριξης καλούνται να εφαρμόσουν τη συνεργατική διδασκαλία (co-teaching) ή συνδιδασκαλία (ΙΕΠ, 2017) με στόχο να αξιοποιηθούν οι διαφορετικές δυνατότητες του κάθε παιδιού και να μην περιθωριοποιηθεί κάποιος μαθητής εξαιτίας της διαφορετικότητας του. Ο εκπαιδευτικός της Παράλληλης Στήριξης δεν έχει το ρόλο του ειδικού ή του βοηθού εκπαιδευτικού και την ευθύνη μόνο των παιδιών με αναπηρία ή των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, είναι ισότιμος με τον εκπαιδευτικό της τάξης, καθώς και οι δύο εκπαιδευτικοί είναι οι δάσκαλοι όλων των παιδιών της τάξης. Έργο του εκπαιδευτικού της Παράλληλης Στήριξης είναι να βοηθήσει το μαθητή στην σταδιακή αυτονόμησή του στην τάξη και να λειτουργήσει συνεργατικά στα πλαίσια της από κοινού διδασκαλίας ως ισότιμος συνεργάτης του εκπαιδευτικού της τάξης σε μοντέλα συνεκπαίδευσης, επανερχόμενος στον μαθητή περιοδικά ή/και όποτε κρίνεται αναγκαίο.

Η συνεργασία σε επίπεδο συν-σχεδιασμού, συν-διδασκαλίας και συν-αξιολόγησης για όλους τους μαθητές αποτελεί ανάγκη και υποχρέωση σε ένα συμπεριληπτικό σχολείο που ενδιαφέρεται και αγωνιά για όλα τα παιδιά. Προτείνεται η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής σε θέματα ενταξιακής πολιτικής, συνεκπαίδευσης, διαφοροποιημένης διδασκαλίας και συνεργατικής μάθησης.

Λέξεις κλειδιά: Ειδική αγωγή, Συμπεριληπτική εκπαίδευση, Παράλληλη Στήριξη

Εισαγωγή

Ο θεσμός της παράλληλης στήριξης αποτελεί δομικό στοιχείο της ενταξιακής εκπαίδευσης των παιδιών με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε μία τυπική σχολική τάξη, με σκοπό την ένταξη τους, ενισχύοντας τον τρόπο της παιδαγωγικής πράξης και τη μαθησιακής διαδικασίας. Ο θεσμός της παράλληλης στήριξης αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης (inclusion Education) ως προς την εκπαιδευτική αντιμετώπιση των παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή και αναπηρία σύμφωνα με τις επικυρωμένες διακηρύξεις της Σαλαμάνκα (1994) και τη Σύμβαση του ΟΗΕ (Αγγελίδης, 2011).

Με βάση τον ορισμό που έχει υιοθετηθεί από την UNESCO, «*συμπεριληπτική εκπαίδευση είναι η διαδικασία εκείνη που επιχειρεί να δημιουργήσει ένα μαθησιακό περιβάλλον, κατάλληλο για όλες τις κατηγορίες παιδιών, ανεξαρτήτως των ιδιομορφιών του. Ανταποκρίνεται στην εκπαίδευση όλων των ηλικιών, παιδιών, νέων και ενηλίκων, και επιχειρεί την κατάργηση του αποκλεισμού, του διαχωρισμού και της περιθωριοποίησης οποιουδήποτε ατόμου κατά την εκπαιδευτική πράξη. Προβλέπει ακόμη την τροποποίηση και βελτιστοποίηση των εκπαιδευτικών στρατηγικών και προσεγγίσεων, στοχεύοντας στην ισότιμη εκπαίδευση όλων*»(UNESCO. (1994).

Η τάση που επικρατεί αυτή τη στιγμή στα διάφορα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να εντάσσονται τα παιδιά με ειδικές ανάγκες εκπαίδευσης στα γενικά σχολεία παρέχοντας στους εκπαιδευτικούς διάφορες μορφές υποστήριξης από άποψη προσωπικού, υλικού και εξοπλισμού.

Στην Ελλάδα με βάση την περ. β) της παρ. 1 του άρθρου 6 του ν. 3699/2008 (199 Α΄) «1. Οι μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν: β) Σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, με παράλληλη στήριξη-συνεκπαίδευση, από εκπαιδευτικούς ΕΑΕ, όταν αυτό επιβάλλεται από το είδος και το βαθμό των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών.

Η παράλληλη στήριξη παρέχεται σε μαθητές που μπορούν με κατάλληλη ατομική υποστήριξη να παρακολουθήσουν το αναλυτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα της τάξης, σε μαθητές με σοβαρότερες εκπαιδευτικές ανάγκες όταν στην περιοχή τους δεν υπάρχει άλλο πλαίσιο ΕΑΕ (ειδικό σχολείο, τμήμα ένταξης) ή όταν η παράλληλη στήριξη καθίσταται απαραίτητη – βάσει της γνωμάτευσης του ΚΕΔΔΥ (ΚΕΔΑΣΥ) – εξαιτίας των ειδικών εκπαιδευτικών τους αναγκών. Στην τελευταία περίπτωση η στήριξη από ειδικό εκπαιδευτικό μπορεί να γίνεται σε μόνιμη και προγραμματισμένη βάση.»

Ο εκπαιδευτικός της παράλληλης στήριξης είναι εκείνος που πρωτίστως συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση και ενσωμάτωση των παιδιών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή και αναπηρία στην τυπική τάξη ενός γενικού σχολείου και συμβάλει ουσιαστικά στην ένταξη, στην εκπαίδευση αλλά και στην προστασία των παιδιών αυτών από το ρατσισμό, τον κοινωνικό αποκλεισμό, την περιθωριοποίηση, το σχολικό εκφοβισμό και την απομόνωση.

1.1 Ο θεσμός της Παράλληλης Στήριξης στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Ο θεσμός της παράλληλης στήριξης στην Ελλάδα εμφανίζεται για πρώτη φορά με το Ν. 2817/2000 ως εκπαιδευτική πρακτική με σκοπό την ένταξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή με αναπηρία στο γενικό σχολείο. Η εκπαιδευτική αυτή πρακτική συγκροτείται ως μια σύγχρονη τάση που επικρατεί διεθνώς, αναφορικά με την εκπαιδευτική αντιμετώπιση των ευάλωτων ομάδων, όπως παιδιών με Ε.Ε.Α. ή και αναπηρία σύμφωνη με τις επικυρωμένες διακηρύξεις της Σαλαμάνκα (1994) και τη Σύμβαση του ΟΗΕ, στα πλαίσια της πολιτικής της εκπαίδευσης των παιδιών αυτών στα γενικά σχολεία, γνωστή ως συμπεριληπτική εκπαίδευση (inclusion Education).

Η εκπαιδευτική αυτή συμπεριληπτική εκπαίδευση βασίζεται:

- ✓ στις αρχές της ένταξης,
- ✓ σε προγράμματα ευαισθητοποίησης και αναδιαμόρφωσης στάσεων στα θέματα όλων των αναπηριών και των παιδαγωγικών προσεγγίσεων,
- ✓ στις μορφές συνεργατικής διδασκαλίας,
- ✓ στο σχεδιασμό εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων (ΕΠΕ),
- ✓ στη διαφοροποίηση του αναλυτικού προγράμματος,
- ✓ στη διαφοροποίηση στρατηγικών διδασκαλίας και αξιολόγησης,
- ✓ τη διαμόρφωση εξατομικευμένων προγραμμάτων για τη μαθησιακή και κοινωνική ένταξη κ.ά.

Στο άρθρο 11 του Ν. 2817/2000 αναφέρεται ότι: «*Η εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, γενική, τεχνική επαγγελματική παρέχεται στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα οποία, κατά περίπτωση, οργανώνονται, στελεχώνονται, εξοπλίζονται και υποστηρίζονται κατάλληλα, ώστε να εξασφαλίζεται η αναγκαία διδακτική και ψυχοπαιδαγωγική υποστήριξη των ατόμων αυτών*». Στην παράγραφο α) του άρθρου 11 γίνεται για πρώτη φορά αναφορά στην παράλληλη στήριξη και συγκεκριμένα αναφέρεται ότι: «*Οι μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορεί να φοιτούν: Στη συνήθη σχολική τάξη με παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής, ο οποίος υπηρετεί στα Κ.Δ.Α.Υ. ή στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και ορίζεται από το Κ.Δ.Α.Υ.*».

Στο Ν. 3699/2008 γίνεται αναφορά και πάλι στην παράλληλη στήριξη όπου σύμφωνα με την περ. β) της παρ. 1 του άρθρου 6 του ν. 3699/2008 (199 Α΄) «*1. Οι μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν: β) Σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, με παράλληλη στήριξη-συνεκπαίδευση, από εκπαιδευτικούς ΕΑΕ, όταν αυτό επιβάλλεται από το είδος και το βαθμό των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών*». Στο άρθρο 6 του Ν. 3699/2008 περιγράφεται ότι η Παράλληλη Στήριξη υλοποιεί προγράμματα συνεκπαίδευσης συνδιδασκαλίας και διαφοροποιημένης διδασκαλίας σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, από εκπαιδευτικό ΕΑΕ.

Από την 1.9.2010, η παράλληλη στήριξη – συνεκπαίδευση παρέχεται μέσω προγραμμάτων εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τα οποία εντάσσονται σε Πράξεις που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από το Δημόσιο στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ), από εκπαιδευτικούς των κλάδων ΠΕ 60, ΠΕ 61 και ΠΕ 70, ΠΕ 71 που έχουν τα τυπικά προσόντα τοποθέτησης στην ΕΑΕ. Σε περίπτωση που οι εκπαιδευτικοί των παραπάνω κλάδων δεν επαρκούν, για την υλοποίηση των προγραμμάτων της παράλληλης στήριξης μπορεί να συμμετέχουν σε αυτά και άλλοι εκπαιδευτικοί των κλάδων ΠΕ 60 και ΠΕ 70.

Αναφορικά με την εκπαίδευση των παιδιών με προβλήματα ακοής, οι εκπαιδευτικοί της παράλληλης στήριξης πρέπει να έχουν εξειδίκευση στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, ενώ εξειδίκευση στη γραφή Braille πρέπει να έχουν οι εκπαιδευτικοί που υποστηρίζουν παιδιά με

προβλήματα όρασης.

Για τη λειτουργία της παράλληλης στήριξης εισηγείται αποκλειστικά το οικείο ΚΕΔΑΣΥ το οποίο με γραπτή γνωμάτευσή του καθορίζει τις ώρες παράλληλης στήριξης που χρήζει ένα παιδί με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή αναπηρία, κατά περίπτωση. Οι ώρες απασχόλησης του εκπαιδευτικού της παράλληλης στήριξης για έναν μαθητή ορίζονται από το ΚΕΔΑΣΥ και όσον αφορά στον τρόπο κάλυψης του υποχρεωτικού ωραρίου ορίζεται από τον διευθυντή της σχολικής μονάδας. Πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί της παράλληλης στήριξης, σύμφωνα με την Υ.Α. αριθμ. 48275/Δ3/2019 ΦΕΚ 1088/Β/2-4-2019 καλούνται να συμπληρώσουν το υποχρεωτικό τους ωράριο εργασίας σε περισσότερα από ένα σχολεία.

Η ισχύ της Παράλληλης Στήριξης είναι για ένα σχολικό έτος, και ανανεώνεται με την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς, κατόπιν αίτησης του γονέα. Ένας μαθητής μπορεί να συμμετέχει για κάποιο διάστημα στην παράλληλη στήριξη, αυτό μπορεί να μη συνεχιστεί καθόλη τη διάρκεια της φοίτησης του στο σχολείο, εκτός από τις περιπτώσεις της κώφωσης ή της τύφλωσης.

Εκτός από την δημόσια Παράλληλη Στήριξη η οποία παρέχεται δωρεάν, δίνεται το δικαίωμα με τον Ν 3699/2008 παρ. 4 του άρθρου 7 (199 Α'), ο οποίος τροποποιήθηκε από την παρ. 3 του άρθ. 11 του ν.4452/2017 (17 Α'), στους γονείς των μαθητών ΑΜΕΑ να προσλάβουν ιδιωτική παράλληλη στήριξη εφόσον το επιθυμούν, ανεξάρτητα από το αν διαθέτουν ή όχι σχετική γνωμάτευση από τα ΚΕΔΑΣΥ ή τα Ιατροπαιδαγωγικά Διαγνωστικά Κέντρα των Δημόσιων Νοσοκομείων, μετά από την συναίνεση του Συλλόγου Διδασκόντων του εκάστοτε σχολείου και εφόσον έχουν ελεγχθεί τα τυπικά προσόντα του ιδιώτη που θα παρέχει την Παράλληλη Στήριξη. Επίσης, οι ιδιώτες της Παράλληλης Στήριξης δεν υπόκεινται στο καθηκοντολόγιο του σχολείου και δεν υποχρεούνται να εφαρμόζουν τις οδηγίες των Δ/ντων και των εκπαιδευτικών των σχολείων.

Η ευθύνη των μαθητών που μετέχουν στην παράλληλη στήριξη ανήκει στη δικαιοδοσία του σχολείου και όχι του παιδαγωγού της ειδικής αγωγής (Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, 2013).

1.2 Καθήκοντα και αρμοδιότητες εκπαιδευτικών Παράλληλης Στήριξης

Οι εκπαιδευτικοί της παράλληλης στήριξης, συμμετέχουν ισότιμα σε όλες τις εκδηλώσεις του σχολείου με το υπόλοιπο προσωπικό και έχουν τις ίδιες υποχρεώσεις και δικαιώματα, που απορρέουν από την ισχύουσα νομοθεσία που καθορίζονται από την υπ' αριθ. 27922/Γ6/2007/Υπουργική Απόφαση, Φ.353.1/324/105657/Δ1 όπως τροποποιήθηκε από την Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 48275/Δ3/2019 - ΦΕΚ 1088/Β/2-4-2019 ως εξής:

Εκπαιδευτικοί παράλληλης στήριξης

1. Ενημερώνονται από τον/την Διευθυντή/ντρια του σχολείου σχετικά με τις ανάγκες του/της μαθητή/τριας, για τον οποίο έχει εγκριθεί παράλληλη στήριξη, λαμβάνοντας υπόψη την αξιολογική έκθεση γνωμάτευση του Κ.Ε.Σ.Υ.,(ΚΕΔΑΣΥ) σχετικές παιδαγωγικές εκθέσεις

καθώς και άλλες αξιολογήσεις γνωματεύσεις που πιθανόν υπάρχουν από άλλους φορείς αξιολόγησης.

2. Αξιολογούν τις εκπαιδευτικές δυνατότητες του/ της μαθητή/τριας και συντάσσουν εξατομικευμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης (ΕΠΕ) λαμβάνοντας υπόψη τους βασικούς άξονες και τις υποδείξεις του Κ.Ε.Σ.Υ. (ΚΕΔΑΣΥ).

3. Υλοποιούν το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα μέσα και έξω από την τάξη και είναι συνολικά υπεύθυνοι για όλες τις δραστηριότητες της σχολικής ζωής (διαλείμματα, επισκέψεις, εκδηλώσεις κ.λπ.) στις οποίες συμμετέχει ο μαθητής.

Όσον αφορά στα διαλείμματα και στα πλαίσια της παιδαγωγικής υποστήριξης, ο εκπαιδευτικός της παράλληλης Στήριξης δύναται σε συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς να δημιουργήσει δομημένες δραστηριότητες, ώστε να βοηθήσει το/τα παιδί/ιά με που υποστηρίζει να εμπλακεί/ούν σε ομάδες συνομηλίκων του/τους και να αλληλεπιδράσει/ουν θετικά.

4. Συνεργάζονται με τα αρμόδια Κ.Ε.Σ.Υ. (ΚΕΔΑΣΥ) στις περιπτώσεις μαθητών/τριών που παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυσκολία και προβλήματα προσαρμογής.

5. Συντάσσουν, σε συνεργασία με τον/την υπεύθυνο/η εκπαιδευτικό του τμήματος, καθώς και τους/τις εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στο τμήμα, το εβδομαδιαίο πρόγραμμα υποστηρικτικών δραστηριοτήτων του/της μαθητή/τριας το οποίο υποβάλλεται στον/στην Διευθυντή/ντρια του σχολείου και φυλάσσεται στον ατομικό φάκελο του/της μαθητή/τριας

6. Προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε μαθητές/τριες συστεγαζόμενου ή όμορου σχολείου που χρειάζονται παράλληλη στήριξη ύστερα από απόφαση του/της οικείου/ας Διευθυντή/ντριας Εκπαίδευσης

Επίσης ο εκπαιδευτικός της Παράλληλης Στήριξης που τοποθετείται στην τάξη του παιδιού ή των παιδιών με αναπηρία ή ΕΕΑ καλείται να υποστηρίξει, ως δεύτερος εκπαιδευτικός, προγράμματα και δραστηριότητες όπως:

- Να οργανώσει την ασφαλή προσέλευση και αποχώρηση του παιδιού με αναπηρία ή/και ΕΕΑ από την τάξη και από το σχολείο και σύμφωνα με το ημερήσιο πρόγραμμα που έχει ανατεθεί στον εκπαιδευτικό.
- Να βοηθήσει το μαθητή να κατανοήσει την εκφώνηση μιας άσκησης, ή να του την επαναλάβει
- Να βοηθήσει το μαθητή με ΕΕΑ να βρίσκει το κατάλληλο εγχειρίδιο, τετράδιο, σελίδα, θεματική, άσκηση.
- Να διαφοροποιήσει κατά περίπτωση την εργασία του μαθητή ή να την τροποποιήσει με στόχο να καταφέρει ο μαθητής να ανταποκριθεί κατάλληλα.
- Να βοηθά τον εκπαιδευτικό του τμήματος στο σχεδιασμό της διδασκαλίας εμπλουτίζοντας το περιεχόμενο σύμφωνα με τις αρχές της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας.
- Να αναλαμβάνει παράλληλη εργασία στην τάξη, όπως να βοηθά τους μαθητές πάνω σ αυτά που διδάσκει ο συνάδελφος παράλληλα, σχεδιάζοντας στον πίνακα ή διορθώνοντας σημειώσεις των μαθητών.

- Να συμπληρώνει εάν κρίνεται απαραίτητο το τετράδιο επικοινωνίας για τους γονείς και να απαντά στις δικές τους σημειώσεις.
- Να οργανώνει σε συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς δομημένο διάλειμμα με στόχο την αλληλεπίδραση του παιδιού με τους άλλους μαθητές και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων.
- Στις εκδρομές να οργανώνει ομαδικές δραστηριότητες ή παιχνίδια αλληλεπίδρασης του παιδιού με τους συνομηλίκους του, σε συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς.
- Να συνεργάζεται με τους εμπλεκόμενους στη μαθησιακή διαδικασία εκπαιδευτικούς με εμπιστοσύνη σε πρωτοβουλίες για την υλοποίηση διαφοροποίησης του μαθησιακού αντικειμένου και τη βαθμολόγηση του παιδιού με ΕΕΑ
- Να ενεργούν από κοινού οι εμπλεκόμενοι εκπαιδευτικοί με στόχο την σταδιακή αυτονόμηση του μαθητή.

2.1 Ο θεσμός της Παράλληλης Στήριξης στην εκπαιδευτική πράξη

Το έργο των εκπαιδευτικών της παράλληλης στήριξης, ως πρακτική, στοιχειοθετείται στην ένταξη μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή με αναπηρία στο γενικό σχολείο (Ν. 2817/2000, Ν. 3699/2008), στα πλαίσια της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης η οποία διέπεται από τις αρχές της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας και της Συνεργατικής Διδασκαλίας ή Συνδιδασκαλίας. Ο όρος συμπεριληπτική εκπαίδευση, ο οποίος εμφανίστηκε το 1990, αποτελεί εννοιολογική εξέλιξη των όρων ενσωμάτωση και ένταξη, προκειμένου να αποδοθεί η από κοινού εκπαίδευση μαθητών με και χωρίς Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή με αναπηρία στη γενική τάξη (Σούλης, 2008).

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «*Η εκπαίδευση που συμπεριλαμβάνει όλους, που λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τη διαφορετικότητα όλων*» (Ζώνιου –Σιδέρη, 2000:39). Σύμφωνα με τον Λιοδάκη, (2000) η συνεκπαίδευση αυτή ορίζεται, «*ως η προσπάθεια για συμβίωση και συνδιδασκαλία των παιδιών με και χωρίς ειδικές ανάγκες στο γενικό σχολείο, σε συνδυασμό με την παροχή αναγκαίας βοήθειας και υποστήριξης από ειδικούς παιδαγωγούς, όπου ασκείται*».

Η συνδιδασκαλία αποτελεί ένα μοντέλο διδασκαλίας που απαιτεί τη συνεργασία μεταξύ του εκπαιδευτικού της γενικής τάξης και του εκπαιδευτικού της ειδικής αγωγή για την συνεκπαίδευση των παιδιών με ή χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη συνήθη σχολική τάξη οι οποίοι διδάσκουν σε ανομοιογενή ομάδα παιδιών, συναποφασίζουν και μοιράζονται την ευθύνη για την εκπαίδευσή τους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής 2003, Friend, M. 2000, 2008).

Η συνεργατική διδασκαλία (Co-teaching) είναι στενά συνδεδεμένη με την ένταξη μαθητών με αναπηρία στο γενικό σχολείο και προϋποθέτει την ουσιαστική συνεργασία των εκπαιδευτικών σε επίπεδο σχεδιασμού, διδασκαλίας και αξιολόγησης των μαθητών (ΙΕΠ, 2017). Θέτει την ανάληψη κοινής ευθύνης των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής για όλους τους μαθητές της τάξης και σε όλα τα επίπεδα (Friend & Bursuck, 2009; Friend & Cook, 2012).

Στη διεθνή βιβλιογραφία (Sileo, & Garderen, 2010; Μαυροπαλιάς, 2013; Ζώνιου-Σιδέρη & Βλάχου, 2010) αναφέρονται επτά μοντέλα- τύποι συνδιδασκαλίας:

1. *Ένας διδάσκει, ένας παρατηρεί (One teach – One observe).*

Στην περίπτωση αυτή ένας εκπαιδευτικός διδάσκει όλη την ομάδα μαθητών (κυρίως ο εκπαιδευτικός της γενικής αγωγής) και ο άλλος παρατηρεί στην τάξη ποιος μαθητής συμμετέχει στην εκπαιδευτική διαδικασία και με ποιο τρόπο, συλλέγοντας έτσι χρήσιμα στοιχεία για τους μαθητές προκειμένου να αξιολογηθούν και να υποστηριχτούν (Μαυροπαλιάς, 2013). Στην περίπτωση αυτή χρήσιμο θα ήταν να γίνεται εναλλαγή ρόλων για να μην είναι ο ένας βοηθός του άλλου (Friend & Bursuck, 2012).

2. *Ένας διδάσκει, ένας βοηθάει (One teach – One assist).*

Στην περίπτωση αυτή ο ένας εκπαιδευτικός διδάσκει και ο άλλος υποστηρίζει την εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία (Murawski, 2009). Όταν ο ένας εκπαιδευτικός παραδίδει το μάθημα, ο άλλος περιφέρεται στην τάξη για να βοηθήσει τους μαθητές που χρειάζονται βοήθεια ή για να απαντήσει σε σχετικές με το μάθημα ερωτήσεις τους. Στην περίπτωση αυτή ο εκπαιδευτικός που διδάσκει κατέχει ηγετικό και κυρίαρχο ρόλο έναντι του ειδικού παιδαγωγού που έχει βοηθητικό ρόλο. Για την ισοτιμία των σχέσεων των εκπαιδευτικών καλό θα ήταν να εφαρμόζεται περιστασιακά και με εναλλαγή ρόλων. Μέσω αυτής της μορφής διδασκαλίας οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιολογήσουν τις ικανότητες των μαθητών τους και να επέμβουν όταν κρίνουν πως είναι απαραίτητο. (Μαυροπαλιάς, 2013).

3. *Ομαδική διδασκαλία (Team teaching).*

Στο συγκεκριμένο μοντέλο συνεκπαίδευσης οι δύο εκπαιδευτικοί επιμερίζονται ισότιμα όλες τις ευθύνες ενός εκπαιδευτικού προγράμματος σε επίπεδο σχεδιασμού, εφαρμογής και αξιολόγησης. \

Σε αρκετές περιπτώσεις οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν από μία ομάδα μαθητών ή διαχωρίζουν ακόμη και το διδακτικό υλικό σε επιμέρους τμήματα προκειμένου ο κάθε μαθητής όταν διδάσκεται κάτι να το συνδυάζει με το κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό. Σύμφωνα με τον Cook ορισμένοι εκπαιδευτικοί θεωρούν την ομαδική διδασκαλία ως τον καλύτερο τύπο της συνδιδασκαλίας (Cook, 2013).

4. *Εναλλακτική διδασκαλία (Alternative teaching).*

Σε αυτό το μοντέλο συνδιδασκαλίας ο ένας δάσκαλος διδάσκει μια μικρή ομάδα μαθητών με ιδιαίτερες δυσκολίες ή ανάγκες διαφοροποίησης, ενώ ο άλλος δάσκαλος διδάσκει όλη την τάξη (Sileo & Garderen, 2010). Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα ευέλικτο τρόπο διδασκαλίας το οποίο έχει πολύ συγκεκριμένο σκοπό. (Μαυροπαλιάς, 2013), ωστόσο ενέχει τον κίνδυνο στιγματισμού των μαθητών αυτών.

5. *Παράλληλη διδασκαλία (Parallel teaching).*

Σε αυτήν την περίπτωση οι εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν από κοινού τη διδασκαλία, για δύο διαφορετικές ομάδες μαθητών. Η γενική τάξη χωρίζεται σε δύο ισάριθμα μέρη όπου οι

εκπαιδευτικοί διδάσκουν ακριβώς το ίδιο αντικείμενο και στον ίδιο χρόνο αλλά σε διαφορετική ομάδα. Ο κάθε εκπαιδευτικός διδάσκει το ίδιο αντικείμενο σε μία ετερογενή ομάδα μαθητών που αποτελείται από παιδιά με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, εντός της τάξης (Murawski, 2009; Μαυροπαλιάς, 2013). Το μοντέλο αυτό της συνδιδασκαλίας παρέχει στα άτομα με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή με αναπηρία μια πιο επικεντρωμένη και πρακτική διδασκαλία (Sileo & Garderen, 2010).

6. Διδασκαλία σε κέντρα/σταθμούς μάθησης (*Station teaching*).

Το μοντέλο αυτό συνεκπαίδευσης προϋποθέτει άριστη συνεργασία των εκπαιδευτικών της τάξης και επιμερισμό των ευθυνών της διδασκαλίας. Οι εκπαιδευτικοί προετοιμάζουν από κοινού διαφορετικές δραστηριότητες που συμβάλλουν στους στόχους διδασκαλίας για διαφορετικές ετερογενείς ομάδες μαθητών σε οργανωμένους σταθμούς μάθησης σε διαφορετικά σημεία της τάξης με κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους. Οι δραστηριότητες αφορούν διαφορετικές πτυχές ενός μαθήματος. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι καθοδηγητικός. Οι μαθητές δουλεύουν εκ περιτροπής στους διαφορετικούς σταθμούς της τάξης (Ζώνιου - Σιδέρη & Βλάχου, 2010).

7. Ένας διδάσκει, ένας περιφέρεται (*One teach – One drift*).

Αυτό το μοντέλο μοιάζει με το πρώτο μοντέλο συνδιδασκαλίας με τη διαφορά ότι όταν ο ένας δάσκαλος διδάσκει ο άλλος περιφέρεται στην τάξη. Παρέχει τη δυνατότητα κατανόησης, αξιολόγησης των μαθητών και την 1:1 διδασκαλία στην περίπτωση που ένας μαθητής αντιμετωπίζει δυσκολίες σε μια συγκεκριμένη ακαδημαϊκή έννοια (Sileo, & Garderen, 2010).

Σύμφωνα με τον Μαυροπαλιά στην Ελλάδα είμαστε πιο κοντά στην εφαρμογή του συστήματος ο ένας διδάσκει, ο άλλος περιφέρεται ή (*one teach, one drift*) με την διαφορά πως στην Παράλληλη Στήριξη ο εκπαιδευτικός έχει την αποκλειστικότητα ενός μαθητή με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή με αναπηρία και όχι όλης της τάξης στην οποία πιθανότατα να φοιτούν μαθητές με διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες. (Μαυροπαλιάς, 2013).

2.2 Αποτελέσματα της εφαρμογής του θεσμού της Παράλληλης Στήριξης

Ο θεσμός της Π. Σ είναι πολύ σημαντικός στην ενσωμάτωση, στην προσαρμογή των μαθητών που αντιμετωπίζουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολικό περιβάλλον, καθώς επίσης και στην ικανοποίηση των αναγκών τους (Farrell, 2000).

Σύμφωνα με τον Μαυροπαλιά οι μαθητές που υποστηρίζονται από τον εκπαιδευτικό της Παράλληλης Στήριξης εμφανίζουν σταδιακά πρόοδο σε προσωπικό, κοινωνικοσυναισθηματικό και ακαδημαϊκό επίπεδο, ενώ εμφανίζουν και μεγαλύτερα ποσοστά αυτονομίας. Η παρουσία του εκπαιδευτικού της Παράλληλης στήριξης ενισχύει τους μαθητές χωρίς αναπηρία καθώς μπορούν να υποστηριχτούν μαθησιακά και από αυτόν, ενώ τους δίνεται ταυτόχρονα η ευκαιρία να ευαισθητοποιηθούν σε ζητήματα διαφορετικότητας και να αναπτύξουν τις κοινωνικές τους δεξιότητες από την αλληλεπίδρασή τους με μαθητές με αναπηρία (Μαυροπαλιάς, 2013). Στα πλεονεκτήματα της εφαρμογής του θεσμού της

Παράλληλης Στήριξης θα πρέπει να προστεθεί η υποστήριξη που δέχεται η οικογένεια των μαθητών που αντιμετωπίζουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολείο, καθώς και στους εκπαιδευτικούς που εργάζονται στην παράλληλη στήριξη, που λόγω των υψηλών απαιτήσεων του έργου τους βελτιώνουν τις επαγγελματικές τους δεξιότητες (Καμπανέλλου, 2011).

Άλλα σημαντικά οφέλη από την ύπαρξη της Παράλληλης Στήριξης στο σχολείο σύμφωνα με τους (Mastropieri & Struggs, 2001) είναι:

1. Η συνεκπαίδευση των μαθητών με και χωρίς Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες, μειώνει την εμφάνιση της απομόνωσης και του κοινωνικού στίγματος, καθώς τα παιδιά δεν κατηγοριοποιούνται με αποτέλεσμα να βελτιώνεται η αυτό-εκτίμησή τους.
2. Οι εκπαιδευτικοί της γενικής και ειδικής εκπαίδευσης έχοντας ως απώτερο στόχο τη στήριξη των μαθητών τους ανακαλύπτουν μηχανισμούς συνεργασίας και αλληλεπίδρασης.
3. Οι εκπαιδευτικοί της γενικής και ειδικής εκπαίδευσης «αναγκάζονται» να παρακολουθούν και να συμμετέχουν σε προγράμματα επιμόρφωσης και κατάρτισης αναφορικά με τις εξελίξεις που συμβαίνουν στο χώρο της ειδικής αγωγής.
4. Οι εκπαιδευτικοί της γενικής τάξης, με τη βοήθεια της παράλληλης στήριξης επιτυγχάνουν να διαχειρίζονται καλύτερα την τάξη τους.
5. Η συνεκπαίδευση των μαθητών με και χωρίς Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες, ενισχύει το αίσθημα της αποδοχής και του σεβασμού του διαφορετικού., εμφανίζοντας σε αρκετές περιπτώσεις συμπεριφορές αλληλεγγύης, και υποστήριξης και ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων.

Παρά τα οφέλη που προκύπτουν από τη λειτουργία του θεσμού της Παράλληλης Στήριξης ο θεσμός δεν έτυχε θερμής αποδοχής από έναν μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών γενικής αγωγής και γονέων, οι οποίοι ήταν επιφυλακτικοί ως προς την αποτελεσματικότητα του θεσμού.

Σύμφωνα με τον Μαυροπαλιά (2013), τα προβλήματα που κυρίως προκύπτουν από τη λειτουργία του θεσμού της Παράλληλης Στήριξης αφορούν κυρίως:

1. Στις σχέσεις και στη συνεργασία μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών (γενικής και ειδικής αγωγής) αναφορικά με το εκπαιδευτικό τους έργο. Παρατηρείται συχνά η άποψη ότι δεν υπάρχει σαφή αποσαφήνιση των ρόλων των δύο εκπαιδευτικών και ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού της γενικής αγωγής είναι κυρίαρχος έναντι του εκπαιδευτικού της ειδικής αγωγής, ο οποίος είναι περισσότερο συμπληρωματικός και βοηθητικός.
2. Στην αντίληψη που επικρατεί σε πολλούς εκπαιδευτικούς της γενικής τάξης ότι το έργο της Παράλληλης Στήριξης για την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών που στηρίζουν, αποτελεί απλά φύλαξη (Μαυροπαλιάς, 2013. Καμπανέλλου, 2011).
3. Στην έλλειψη ενημέρωσης και επιμόρφωσης σε θέματα αναπηρίας, συνεργασίας και γενικότερα ειδικής αγωγής (Μαυροπαλιάς, 2013. Καμπανέλλου, 2011).
4. Σε δυσλειτουργίες που αφορούν τον προγραμματισμό και την οργάνωση των

υπηρεσιών εκπαίδευσης (Μαυροπαλιάς, 2013. Καμπανέλλου, 2011).

5. Στην έλλειψη κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής (ακατάλληλοι ή μη επαρκείς χώροι διδασκαλίας, έλλειψη κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και λογισμικού).
6. Έλλειψη ενταξιακής κουλτούρας στο Πρόγραμμα Σπουδών του γενικού σχολείου.
7. Απουσία μόνιμου προσωπικού Παράλληλης Στήριξης

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Ο θεσμός της Παράλληλης Στήριξης στην εκπαίδευση μόνο οφέλη έχει να επιδείξει όχι μόνο στους μαθητές με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες ή Αναπηρία αλλά σε όλους τους εμπλεκόμενους γύρω από αυτήν αρκεί να υπάρχει συνεργασία, κατανόηση, και ευελιξία κυρίως στις σχέσεις των εκπαιδευτικών μεταξύ τους, αλλά και των γονέων με τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο.

Η συνεργασία σε επίπεδο συν-σχεδιασμού, συν-διδασκαλίας και συν-αξιολόγησης για όλους τους μαθητές αποτελεί ανάγκη και υποχρέωση σε ένα συμπεριληπτικό σχολείο που ενδιαφέρεται και αγωνιά για όλα τα παιδιά. Προτείνεται η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής σε θέματα ενταξιακής πολιτικής, συνεκπαίδευσης, διαφοροποιημένης διδασκαλίας και συνεργατικής μάθησης.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Αγγελίδης, Π. (2011). Από την "ειδική" στη συμπεριληπτική εκπαίδευση στην Κύπρο. Στο Συλλογικό, & Π. Αγγελίδης (Επιμ.), *Παιδαγωγικές της Συμπερίληψης* (σσ. 297-331). Ζεφύρι: Διάδραση.
- Βλάχου, Α. & Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2010). Σχολική ένταξη και Συνεργατικές πρακτικές των εκπαιδευτικών Γενικής και Ειδικής Αγωγής, στο *Hellenic Journal of Psychology* τευχ. 7/2,σελ. 180-204.
- Farrell, P. (2000). *The impact of research on developments in inclusive education*. International Journal of Inclusive Education, 4(1), 153-162.
- Friend, M. D., & Bursuck, W. D. (2009). *Including students with special needs: A practical guide for classroom teachers* (5th ed.). Columbus, OH: Merrill.
- Friend, M., & Cook, L. (2012). *Interactions: Collaboration skills for school professionals* (7th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Ζώνιου- Σιδέρη, Α. (2000). Η αναγκαιότητα της ένταξης: προβληματισμοί και προοπτικές. Στο Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Επιμ.), Ένταξη: Ουτοπία ή Πραγματικότητα; Η εκπαιδευτική και πολιτική διάσταση της ένταξης των μαθητών με ειδικές ανάγκες, (σσ. 31-56). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (2017). Οδηγός εκπαιδευτικού για την ευαισθητοποίηση σε θέματα αποδοχής της αναπηρίας και της διαφορετικότητας και την ανάπτυξη ενταξιακής κουλτούρας στο σχολείο. Ανακτήθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://prosvasimo.iep.edu.gr/el/odhgos-ekpaideutikou-gia-thn-euaisthitopoihsh-se-themata-apodoxhs-ths-anaphrias-kai-ths-diaforetikothtas-kai-thn-anapyksh-entaksiakhs-koultouras-sto-sxoleio>
- Καμπανέλλου, Π. (2011). *Οι απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, γενικής και ειδικής αγωγής, για το μοντέλο της παράλληλης στήριξης στο πλαίσιο της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης παιδιών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες*. Διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Ανακτήθηκε στις 29/5/2018 από το δικτυακό τόπο: <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/14473/6/KabanellouPolyxeni>
- Λιοδάκης, Δ. (2000). Εκπαιδευτικά Προγράμματα για Τυφλούς. Αθήνα: Ατραπός.
- Mastropieri, M. A & Scruggs, T.E (2001). *Promoting inclusion in secondary classroom Learning Disability Quarterly*, 24, 265-274.
- Μαυροπαλιάς, Τ. (2013). *Αξιολόγηση του προγράμματος της Παράλληλης Στήριξης*. Διδακτορική διατριβή. Στο: <http://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/30262>.
- Murawski, W. W. (2009). *Collaborative teaching in secondary schools: Making the co-teaching marriage work!*. Corwin Press.

- N. 2817/2000 (ΦΕΚ Α' 78/14.3.2000). Εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις. Ανακτήθηκε στις 18 Οκτωβρίου 2023. Διαθέσιμο στο: http://www.pi-schools.gr/special_education_new/ftp/nomoi/Nomoi-EA/N.%202817%20-%202000%20-%20FEK.%2078%20-A-%2014-3-2000.pdf
- N. 3699/2008. (ΦΕΚ Α' 199/2.10.2008). Ειδική αγωγή και εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Ανακτήθηκε στις 18 Οκτωβρίου 2023. Διαθέσιμο στο: http://www.pischools.gr/special_education_new/ftp/nomoi/Nomoi-EA/N.%203699%20-%202008%20-%20FEK.%20199%20-A-%202-10-2008.pdf
- Sileo, J. M., & Van Garderen, D. (2010). Creating optimal opportunities to learn mathematics: Blending co-teaching structures with research-based practices. *Teaching Exceptional Children*, 42(3), 14-21.
- Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 27922/Γ6/2007- Φ.353.1/324/105657/Δ1
- Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 48275/Δ3/2019 - ΦΕΚ 1088/Β/2-4-2019
- UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action On Special Needs Education*. Ανάκτηση Ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark/48223/pf0000098427>